

Larysa Sigayeva,
The role of modern information technologies in adult learning

Summary. *The article examines the various information technologies that are currently applied in the work of higher educational institutions of Ukraine. It has focused on the use of educational technologies, defined their role in adults teaching, highlighted the structure of education technology as a system of certain operations, technical acts and functions of teachers and learners, grouped according to main stages of the learning process. The author concludes that productive are technologies enabling to organize the learning process based on the professional orientation, training, and focus on student's individual, taking into account his interests, inclinations and abilities.*

Key words: *technologies, information technology, educational technology.*

УДК 044:008:316.722

**Анастасія Степаненко,
м. Миколаїв**

**ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА
ЗАГАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА**

Велике значення в житті суспільства й людини займає культура. Саме культура є якісною характеристикою того або іншого щабля розвитку суспільства. Саме культурою людина заповнює свою природну незавершеність і якщо природа робить людину індивідом, а суспільство наділяє людину соціальними якостями й формує його як особистість, то культура наділяє людину унікальною індивідуальністю. Проблеми розвитку культури й вплив на цей розвиток різних факторів – природи, техніки, політики – є однією з актуальних проблем сьогодення. Нині на перший план висувається проблема взаємозв'язку культури з бурхливо розвинутим науково-технічним прогресом. Нові технології зв'язку, та глобальні комп'ютерні мережі продовжують трансформувати як суспільну свідомість, так і культуру, яка формуються у відкритому просторі комунікацій.

Метою даної статті є розкриття сутності поняття “культура”, а також її впливу на інформаційну культуру суспільства.

Осмислення поняття інформаційної культури неможливе без співвідношення її з поняттям про загальну культуру. Культура – складне й багатогранне соціальне явище. Існує безліч трактувань цього поняття. Американські культурологи, як зазначив П. Гуревич, підраховали, що з 1871 по 1919 р. було дано сім визначень культури (перше з них належало видатному англійському етнографові Едуардові Тайлору), з 1920 по 1950 р. налічується вже 157 визначень [3, с. 252].

В епоху Просвітництва поняття “культура” використовувалась як центральна категорія філософії історії, що

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

розуміється як “історія духу”. Культура виступає як синонім інтелектуального, естетичного, розумового вдосконалення людини в ході її історичної еволюції.

Існує ще один підхід до трактування поняття “культура” – соціологічний. У цьому розумінні “культура”, на думку П. Гуревича, не містить у собі ніякої оцінки і відноситься до способу життя будь-якого суспільства в цілому. У кожного суспільства є своя культура і кожна людина має безпосереднє відношення до своєї культури. У дослідженнях І. Бекета, Б. Малиновського, А. Радкліфф-Брауна, К. Юнга, культура в соціальному розумінні являє собою міцні вірування, цінності й норми поведінки, ідеї, звичаї, естетичні смаки, загальноприйняті способи мислення.

Серед культурологічних теорій значне місце займає теорія соціального кодування, сформульована М. Петровим. Він вважає, що “культура” – це “соціокод”, в якому накопичується, зберігається і передається новим поколінням все те, без чого суспільство не може існувати” [6, с. 84].

В останні десятиліття ХХ ст. намітився діяльнісний підхід до розгляду культури, який розвивається Н.Злобіним, М. Каганом, Е. Маркаряном, М. Мамардашвілі, Р. Щедровицьким та ін. У межах даного підходу культура розуміється як загальний спосіб людського існування, як спосіб людської діяльності і результат цієї діяльності. Виділено також культуру технологічну, правову, політичну, педагогічну, філософську, математичну, теоретичну, методологічну. Кожне поняття характеризує певну частину загальної культури, одну з численних множин. Методологія діяльнісного підходу дозволяє виділити її важливу грань – інформаційну.

Найважливіша функція культури відбита у Всесвітній енциклопедії: “Культура зберігає, транслює (передає від покоління до покоління) і генерує програми діяльності, поведінки і спілкування людей, які, у свою чергу, представлені різноманітним форм: знань, навичок, норм і ідеалів, зразків діяльності і поведінки, ідей, гіпотез і ціннісних орієнтацій” [2, с. 394].

Цей перелік необхідно доповнити таким важливим елементом, як “традиція” – “могутня підмога культури: вона одна тільки і враховується в історії розвитку культури і цивілізації” [4] – ці слова були написані у далекому минулому, але і до теперішнього часу не загубили свого значення. А зараз порівняємо дане визначення з визначенням, де культура постає як “соціокод, в якому накопичується, зберігається і передається новим поколінням все те, без чого суспільство не може існувати” [6, с. 84]. В обох випадках на перше місце винесена така важлива функція культури, як трансляція.

Трансляція знань може здійснюватися через книгу, і в даному випадку книга є способом, інформаційною технологією передачі знань. Але сама книга відображає деякий етап, подію в житті суспільства. Отже, книгу можна розглядати як слід культурної

події, як елемент культури.

У сучасному суспільстві культуру сильно потіснили радіо, телебачення, преса, школи, бібліотеки, університети. Вони виступають основними каналами передачі знань. У якості традиції виступають певні суспільні норми поведінки, цінності, ідеї, звичаї, обряди, смаки, погляди і т. ін. Ті або інші традиції діють в будь-якому суспільстві і у всіх сферах суспільного життя.

Сучасне суспільство перш за все “високотехнологізоване”. Різні технології охоплюють всі сфери людської діяльності: промисловість, сільське господарство, транспорт, енергетику, військову справу, освіту, медицину, судочинство, культуру, спорт тощо. Вони утворюють те, що ми розуміємо як цивілізацію. Культура також акумулює певні норми і стандарти діяльності, зафіксовані у творах мистецтва, народній творчості, літературі, мові і т.д. Але на відміну від цивілізації, зберігає, виражає і передає специфічне, своєрідне, характерне саме для цього соціуму.

Поява складних технологій породжує особливий соціальний феномен – цивілізацію. Цей термін був введений в науковий обіг французькими просвітителями для позначення суспільства, в якому царює свобода, справедливість, правовий лад. Становлення цивілізації пов'язано з достатньо високим рівнем розподілу праці, формуванням класової структури суспільства, утворенням держави та інших політичних і правових інститутів влади, розвитком письмових форм культури тощо.

Поняття “культура”, яке є невід'ємною складовою “інформаційної культури”, розвивалось історично. Спочатку воно позначало процеси освоєння природи (обробка землі, продукти ремесел), а також виховання і навчання. Як термін стало широко використовуватися в європейській філософії і історичній науці, починаючи з другої половини XVIII століття.

Інформаційна культура є культурою нового типу і як поняття утворилося в рамках інформаційного суспільства, коли інформація стала головним стратегічним ресурсом і були створені нові технології для обробки і передачі даних. До теперішнього часу вона набула теоретичного й практичного значення. Стало очевидним, що інформаційна культура є важливою характеристикою як окремого члена суспільства, так і суспільства в цілому.

Для виокремлення особливостей інформаційної культури доцільно розглянути її як систему. Автор робить спробу виділення особливостей інформаційної культури, використовуючи системний підхід, оскільки системний підхід дозволяє виділити окремі компоненти інформаційної культури і встановити зв'язки між ними.

Важливим компонентом інформаційної культури виступає “інформаційна діяльність”, яка побудована на взаємозв'язку у суб'єктів певних здібностей, навичок, в умінні працювати з інформацією. Інформаційна діяльність (за В. Соколовим) – це невід'ємна частина будь-якої розумової праці, яка полягає в сприйнятті, зберіганні (запам'ятовуванні), переробці (осмисленні,

оцінці, узагальненні), видачі соціальної інформації [8].

Поняття “інформація” – один з найбільш використовуваних термінів в сучасному світі. Але однозначного визначення інформації не існує, оскільки у різних наукових дослідженнях термін “інформація” трактується по різному. Фахівці визначають, що інформація – гранично широке поняття, яке виходить за межі будь-якої галузі науки.

Феномен інформація привернув до себе увагу багатьох вчених в галузях фізики, генетики, соціології, історії, лінгвістики і т.д. При глибокому зануренні в значення цього терміну перед поглядом вчених з'явився заплутаний, затінений безліччю нашарувань фізичного, фізіологічного, психологічного, соціального характеру феномен, суперечки про який не затихають і до сьогоднішнього дня.

У сучасному інформаційному суспільстві практично кожний вид людської діяльності нерозривно пов'язаний із засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, які спонукають до постійного підвищення вимог до рівня розвитку інформаційної культури. Якщо уважно розглянути будь-яку сферу людської діяльності, то можна побачити, що вона заснована на зборі та обробці інформації, інформаційному впливі на особу. Інформаційна складова присутня в кожній сфері практичної діяльності людини. Взяти, наприклад, економічну діяльність, яка неможлива без обов'язкового збору інформації про стан збутових, виробничих, фінансових ринків, стан виробництва, регулярне відстеження і маніпулювання зібраними даними; медичну діяльність, яка неможлива без збору, аналізу та оцінки інформації про стан здоров'я організму і прогнозування можливої його зміни під впливом лікарських засобів і медичних процедур; педагогічну працю, яка є постійною інформаційною діяльністю, при якій здійснюється постійне внесення інформації з метою донести її до свідомості тих, кого навчають.

Таке масштабне місце інформації в житті людини зумовлює необхідність розгляду її якісних особливостей, які обумовлюють адекватне розуміння природи цього феномена та впливають на ефективність інформаційної діяльності.

Розгляд такого феномена, як інформаційна культура, пов'язаний з певними труднощами, перш за все – з великим розсіянням інформації про неї. В даний час нам потрібні не тільки знання і не тільки інформація. “У сучасному світі і, зокрема, в сучасній освіті питання про створення знань практично не ставиться. І часто сенсом людського існування стає саме засвоєння знань – засвоєння тієї інформації, яка вже має якусь культурну оболонку і міститься в книгах або якихось інших інформаційних сховищах, створених цивілізацією” [5]. Людство, зіткнувшись з першими проявами інформаційного вибуху (гігантським збільшенням ділової, політичної і духовної-культурної інформації), пізнало в той же час і “недоспоживання” інформації. Виникла проблема своєчасного відстеження потоків інформації і

знаходження необхідної.

В умовах інформаційного суспільства важливі не тільки знання, але і особливі практичні знання про способи, методи, можливості, цілі отримання знань, а також про технології роботи з ними. Використання соціальної інформації впродовж багатьох століть привело до того, що люди звернули увагу на її властивості, а саме:

- *достовірність* – як відомо, кожна людина сприймає навколишню дійсність суб'єктивно, маючи свої власні, відмінні від інших погляди і думки. Тому інформація, що передається або одержується людиною не може бути абсолютно об'єктивною. Сенс достовірності полягає у тому, щоб визначити, наскільки дана інформація відповідає дійсності. Інакше недостовірною інформація спричинить неправильне розуміння і, як наслідок, буде ухвалено неправильне рішення;

- *об'єктивність* – інформація, очищена від неминучих перекручувань, що виникли при її передачі (наприклад, по неформальних каналах);

- *цінність інформації* – незалежно від кількості витрат на її отримання оцінюється за тими завданнями, які ми можемо вирішити за її допомогою;

- *повнота*, якщо інформації достатньо для розуміння і ухвалення рішення;

- *актуальність*, якщо вона важлива, істотна для теперішнього часу;

- *зрозумілість*, якщо вона виражена мовою, доступною для одержувача.

З часом кількість інформації зростає, вона накопичується, відбувається її систематизація, оцінка й узагальнення. Старіння інформації полягає в зменшенні її цінності з часом. Старить інформацію не сам час, а поява нової інформації, яка уточнює, доповнює, відкидає взагалі або частково використану раніше інформацію. Науково-технічна інформація старіє швидше, естетична – повільніше.

Взаємодія з інформацією відбувається на різних рівнях. Щодня вона здійснюється у школі, вузі, по Інтернету тощо. В одних випадках ці взаємодії спрямовані на визначення, запам'ятовування, в інших – носять пасивний характер: сприйняття інформації без її оцінки. Проте необхідно відзначити, що проблема формування у користувачів культури взаємодії з інформацією все ж існує.

Взаємодія повинна сприяти оптимальній діяльності в інформаційному середовищі. До критеріїв оптимальної інформаційної діяльності ми відносимо швидкість отримання інформації, її повноту, точність. Очевидно, що для цього потрібно володіти певними навичками та уміннями. Їх наявність і забезпечує інформаційну поведінку суб'єкта. Не менш важливим для здійснення ефективної взаємодії суб'єкта з інформацією є інформаційний світогляд.

Поняття “світогляд” визначається як “система узагальнених поглядів на об’єктивний світ і місце людини в ньому, на відносини людей до оточуючої їх дійсності та до самих себе. Утворюються на основі природничо-наукових, соціально-історичних і філософських знань”. Дане визначення вказує на те, що саме знання формулюють світогляд, і що він може змінюватися в міру розвитку особи і засвоєння нею знань. Такий тип світогляду надалі одержав назву “моделюючий” і розглядається як закрита система, що включає певний набір понять, який повинен засвоїти індивід і розуміється як завершеність світогляду. Роль суб’єкта в даному випадку полягає не в тому, щоб відбирати і оцінювати інформацію, яка і повинна для нього скласти базу поглядів на життя. Даний світогляд “виробляється не стільки як певна модель установок особи, скільки як процес аналізу знань для обґрунтування власної позиції, процес оволодіння навичками розуміння чужого світогляду, співвіднесення його з власним” [1].

Інший підхід до розгляду інформаційної культури – культурологічний – припускає, що початковою методологічною передумовою в понятті “інформаційна культура” є саме “культура”, і при визначенні суті цього поняття використовуються культурологічні категорії. В рамках цього підходу існує трактування інформаційної культури як, наприклад: “інформаційна компонента людської культури в цілому” [7]. Перш за все, в життєдіяльності людини відбувається отримання та передавання, зберігання та використання інформації, де пріоритетними є загальнолюдські духовні цінності.

Отже, розгляд інформаційної культури в культурологічному плані означає, що “інформаційна культура тісно переплітається з багатьма іншими компонентами... з культурою виробничою, технологічною, політичною, правовою, етичною, бібліографічною і т.д. ... всі без виключення аспекти культури пов’язані один з одним нерозривно і в цьому складному сплаві свою специфічну, неповторну роль відіграє інформаційна культура. При цьому інформаційна складова немов пронизує всі споруди культури” [7, с. 20].

Перспективою подальших досліджень є визначення рівня володіння інформаційною культурою студентами політехнічних коледжів України.

Література

1. Антонова С.Г. Информационное мировоззрение: К вопросу о сущности определения понятия / С.Г.Антонова // Проблемы информационной культуры. – М., 1996. – Вып. 3. – С. 23-28.
2. Всемирная энциклопедия: Философия XX век. – М., 2002. – 234 с.
3. Гуревич П. С. Философия культуры / П.С. Гуревич. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 198 с.
4. История культуры. Расцвет и увядание в жизни народов: в 3 ч. – Вып. 1. – СПб., 1906. – С. 2.
5. Лобок А.М. Антропология мира / А.М. Лобок. – Екатеринбург,

Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи

1997. – С. 297.

6. Петров М.К. Человек и культура в научно-технической революции / М.К. Петров // Вопросы философии. – 1990. – № 5. – С. 79-92.

7. Семенюк Э. П. Информатизация общества, культура личности / Э.П. Семенюк // Научно-техническая информация. – Сер. 1. – 1993. – №1. – С. 1-8.

8. Соколов А.В. Введение в теорию социальной коммуникации: уч. пособ. / А.В.Соколов. – СПб., 1996. – 235 с.

Анастасия Степаненко
Информационная культура как составляющая
общей культуры человечества

Аннотация. В статье проанализированы взгляды многих ученых на трактовку таких понятий, как “культура”, “информационная культура”, “информация”. Доказано значение информационно-компьютерных технологий для каждой сферы человеческой деятельности. Выделены основные свойства использования информации в обществе. Раскрыты разные подходы к рассмотрению информационной культуры.

Ключевые слова: культура, информационная культура, информационная деятельность, информация, традиция.

Anastasia Stepanenko
Information culture as part of the general culture of society

Summary. The article analyses the views of scientists on such concepts as “culture”, “information culture” and “information”. The significance of information and computer technologies for each sphere of social activities was defined. The principal features of information usage in the society was focused. Different approaches to consider information culture were expressed.

Key words: culture, information culture, information activity, information, tradition.